

TOG'AY MUROD ASARLARI TILI VA USLUBINING O'ZIGA XOSLIGI

N.Choriyeva

TerDU 2-kurs magistri

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7572774>

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston xalq yozuvchisi Tog'ay Murod asarlarining tili va uslubi uning so'z qo'llash mahorati adibning boshqa ijodkorlarga o'xshamaydigan o'ziga xos Surxon dialektiga xos so'z qo'llash mahorati fikrlar bildirilgan.

Kalit so'zlar: Til, uslub, so'z qo'llash, dialekt, sheva

Har-bir ijodkor o'ziga xos so'z qo'llashi va uslubi bilan bir-biridan tubdan farq qiladi ayni shu jihat shoir va yozuvchilar aksariyat hollarda bir-biriga ergashish yo'lidan boradi aksar hollarda esa umuman bir-biriga hech qanday o'xshamagan original uslub topishga harakat qilishadi atoqli adibimiz Tog'ay Murod ham ana shunday o'ziga xos uslub sohibi edi.

Tog'ay Murodning uslub jihatdan farqi shundaki, u boshqa ijodkorlar tomonidan e'tibor berilmagan surxon vohasining oddiy odamlari nutqini birinchi bor uslub sifatida shakllantirib adabiy jarayonga olib kirdi. O'zidan avvalgi ijodkorlar fikriga tayangan holda uslub haqida o'zining fikrlarini bayon qildi. Bu haqida tadqiqotchi M.Xidirova ham qimmatli ma'lumotlarni keltirib o'tadi. Tilni asar negizi-asosini tashkil etuvchi zamin-poydevori deb ta'riflaydi: "Badiiy asar misoli bir minora. Asarni o'z poydevori bo'ladi. Asar umri ana shu poydevordan bino bo'ladi. Asar poydevori – til. Hayot til bilan boshlanadi, hayot til bilan ado bo'ladi. Shu bois, hayotga kelajak insonni "Tili chiqibdi", – deydi. Hayotdan ketajak insonni "Tildan qolibdi", deydi. Bu xalqona ibora tilning hayotiy va ruhiy ehtiyoj ekanligining Tog'ay Murodga xos donishmandona bir talqini deyish mumkin. Ulug' ustozlar kabi Tog'ay Murodning betakror ijodi, til-uslubi va so'z san'atkorligi yosh adiblar uchun badiiy mahorat maktabi bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, ona tilimiz davlat tili sifatida yashar va uning ravnaqi yo'lida barchamiz mas'ul ekanmiz, buyuk adiblarimizning ijodi va badiiy til saboqlari yanada chuqur ahamiyat kasb etadi. Tog'ay Murodning ijodiy-estetik konsepsiyasining badiiy ifodalanishini o'rganish yozuvchi dunyoqarashi va uslubiy o'ziga xosligini anglashning asosiy yo'llaridan biri sanaladi. Ilmiy-adabiy manbalarda, tadqiqotlarda shoir va yozuvchilarning uslubi haqida bir qator ta'riflar berilganiga guvoh bo'lamiz. Masalan, buyuk allomalardan biri Abdurauf Fitrat ijodkor uslubining shakllanishi va uning badiiy ijodda muhim

ahamiyat kasb etishini alohida ta'kidlab, jumladan, shunday mulohaza yuritadi: "shoir-yozuvchi san'atkorlikda ko'tarila borgan sari o'ziga maxsus bir uslub yarata boshlaydi. Shoirning xayol, o'y, tushunish shakllari tugal, komil bo'lgach, o'ziga yarasha bir uslub ham borliqqa chiqqan bo'ladi". Bu ta'rifda ijodkor uslubining asosiy shart-omillari ham qayd etilgani bejiz emas. Yoxud yirik adabiyotshunos O.Sharafiddinov ham ijodkor uslubining o'ziga xosligi va u keng qamrovli bir tushuncha ekanligini quyidagicha talqin etadi: "Novatorlik, original uslub balki uzoq izlanishlar, davomli mehnat samarasi o'laroq vujudga keladi. Uslub har kuni oladiganimiz havoga o'xshaydi – biz havoni tarkibiy qismlarga ajratib ko'rishni xayolimizga ham keltirmay, nafas olaveramiz. Uslub yozuvchining butun ijodiga singib ketgan bo'ladi. Uni ijodning ruhi, har bir asardan anqib turadigan xushbo'y hid deyish mumkin. Yozuvchining hayotga munosabatidagi, xarakter yaratishdagi, tasviriy vositalaridagi, fikrlash yo'sinidagi, qo'ying-chi, hatto biografiyasi va shaxsiyatidagi o'ziga xosliklar hammasi birikib, uning uslubini vujudga keltiradi. Biroq uslub mana shunday murakkab hodisa bo'lsa ham, ijodning bir sohasi borki, unda uslub birinchi qarashdayoq ko'zga yaraq etib tashlanib turadi. Bu yozuvchining tili. Tilda yozuvchining mahorati ham, estetik prinsiplari ham, hayot ranglarini payqay olishi ham, nozik farqlarni his etish qobiliyati ham aniq ko'rinadi". Tog'ay Murodning badiiy til va uslub haqidagi fikrlari ham e'tiborga loyiq. Badiiy til va uslub ijodkor ruhi, iste'dodi va o'ziga xosligini ifodalovchi bir ko'zgu ekan, uni ijodkorning dunyoqarashi, tili, adabiy-estetik ideali va badiiy mahorati masalalari bilan uzviy aloqadorlikda o'rganish maqsadga muvofiq bo'ladi. Yozuvchining hayot voqea-hodisalariga falsafiy-estetik munosabati va milliy xarakter yaratish va badiiy tasvir vositalarini qo'llash mahorati hamda uning tafakkur va mushohada yo'sinidagi hayotiylik, izchillik, shuningdek, ijodkor biografiyasidagi o'ziga xosliklar – hammasi birgalikda uning individual va takrorlanmas uslubini shakllantiradi va mukammallashtiradi.

Tog'ay Murod o'zining betakror original uslubiga ega bo'lgan adib bo'lganligi barchamizga ma'lum. Yozuvchi ijodini muttasil kuzatib borgan yirik tanqidchi va adabiyotshunoslarga emas, balki bugungi adabiy jarayondan ozmi-ko'pmi xabardor bo'lgan har bir sezgir kitobxon ham adib asarlarini, eng avvalo, uning nasriy she'rlarni eslatuvchi o'ziga xos rangdor tili, shoirona uslubidan hech qiynalmay bilib oladi. Atoqli adibimizning ushbu jihati uni boshqa ijodkorlardan farqlab turadi.

References:

- 1.Oydinda yurgan odamlar qissalar hikoyalar G'.G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti T.1985 y
- 2.U.Jo'raqulov Nazariy poetika masalalari:Muallif.Janr,Xronotop.G'.G'ulom nomidagi nashriyot manbaa ijodiy uyi T:2015 yil,148-150 bet.
3. U.Folkner. Qora musiqa. Yangi asr avlodi:T:2018yil 4 bet
4. А.Фитрат.Адабиёт қоидалари. –Тошкент: Ўқитувчи, 1995. – Б.26. (Нашрга тайёрловчи Ҳ. Болтабоев)
5. Шарафиддинов О. Истеъдод жилolari. -Биринчи мўъжиза. –Тошкент. 1979. – Б.292-293